

HAVA VE MUKABELE BİLMİSİL HUKUKLARINA AİT GÜNÜN MESELESİ

a) 17 haziran 1925 de bir çok devletler Cenevrede "concernant la prohibition d'emploi à la guerre de gaz asphyxiants, toxiques ou similaires et de moyens bactériologiques.." ¹⁾ bir protokol imzaladılar.

Bu protokolu 1 eylül 1934 tarihinde ²⁾ kabul eden ve netice olarak giren 38 devletten 17 si ihtirazi kayıtlar koydular. Bu konulan ihtirazi kayıtlardan iki tanesi muntazam surette hemen her devletinde aynıdır ve tipiktir.

Fransızların protokolun kabulü için yazdıkları ³⁾ beyannameye koydukları kayıtlar şunlardır :

1— Ledit protocole n'oblige le Gouvernement republicque française que vis-à-vis des États qui l'on signé et ratifié, ou qui auront adhéré ⁴⁾.

2— Le dit Protocole cessera de pleine droit d'être obligatoire pour le Gouvernement de la République française à l'égard de tout Etat ennemi dont les forces armées ou dont les alliés ne res-

¹⁾ «Boğucu, toksik ve buna benzeyen gazlarla bakteriyolojik vasıtaların kullanılmasının men'ine müteallik»

²⁾ Pbl. SdN. Supplement spécial au journal officiel No. 142, 1934 ü mukayese et.

³⁾ 9 Mayıs 1926

⁴⁾ Bu protokol Fransız Cumhuriyet Hükümetini ancak bunu imza ve tasdik etmiş veya muvafakat edecek devletlere karşı taahhüt altına koyar.

peraient pas les interdictions qui font l'objet de ce protocole 1).

1) Birinci kaydı ihtirazî yegâne kabule şayan ve aynı zamanda tabii olan mütekabiliyet şartını ihtiva ediyor 2); bu ihtirazî kayıt, hususî surette kaydedilmemiş olsa da gayet tabii ve hukukîdir, bu ihtirazî kaydı koymayan devletler için de böyledir.

Zira protokolda imzalamayan devletlere karşı hiç bir hukukî bağ mevcut değildir; hatta " sözleşme mektebi " mensuplarının istinat ettiği muvazi istikamete tevcih edilmiş iradeler nazariyesile bile bir bağ tesis edilemez. çünkü bu da! 3) 2, " res inter alios acta acta tertio nec prodest nec nocet "

2. İki numaralı kaydı ihtirazî müttefiklere müteallik kısmı olmasa 4) mukabele bilmisil müessesesine hemen hemen hüsnü niyetle yapılmış bir atıf sayılabilir diyecektim mamafih zehirli gaz ve basillere ait protokoldaki işareti okuyunca müteessir olmamak kabil değildir.

Sarahatle vazgeçilmediği takdirde mukabele bilmisilden feragat edilemeyeceğine ve bu itibarla bu kaydı koymamış 5) devletler hakkında da cari olacağına göre bu kayıt yalnız devletlerin birbirine olan itimatsızlıklarını göstermiyor - aynı zamanda da harbi umumi-deki tecrübelerle istinaden söyleyebiliriz - 6) 1925 protokolunun tatbikinden kaçabilecek bir kapı bırakıyor. Şayet harp esnasında veya

1) Kendilerinin veya müttefiklerinin müsellah kuvvetlerince bu protokolda menedilen hususata riayet etmeyen devletlere karşı Fransız Cumhuriyeti hükümeti bu protokolla asla mukayyet değildir.

2) Tekmil devletler tapafından kabul edilen müttefikleri de işaret — ikinci kaydı ihtirazideki — her kes tarafından iştirak şartını hatırlatan tehlekeli bir kayıttır. Hukukan asla şayanı kabul değildir: zira bir hukuk kaidesine riayet enilmemesi hakkı ihlâl edene karşı «mukabele bilmisil» teşkil ettiği halde, fiilyatta bu fiil « her kesin iştiraki » şartından daha az tehlekeli değildir ve «mukabele bilmisil» olduğu, sarîh bir beyanat olmadan anlaşılmaz. Bu Cour Mondial'in tabiriyle un simple fait dir. «Müttefikler» ihtirazî kaydı mevsuf bir mukabele bilmisilden başka bir şey değildir.

3) İbaresî insanlara şüpheler uyandırdığına göre bu çok taraflı mukavelelerde ve kayıt ihtirazî beyannamelerinde sadece mukabili bilmisil şartı ile iktifa edilmesi çok temenniye şayandır.

4) Bu mesele hakkında corso didiritto internaziale I. 931, 84 di Fedozzi ve corndzügedes positiven Völkercts Strupp in ile mukayese

5) Diğer sahifede 5 numaralı nota dikkat

6) Mukabili bilmisil memnuiyeti her halde 1929 senesinde yapılan harp esirleri mukavelesinde olduğu gibi tasrih edilmelidir.

7) Burada iki tarafın birbirini hava harbinde «devletler arası umumî huku-kunu» ihlâl etmekle ittiham etmeleri halini düşünüyorum.

harbe mümasil hadiselerde mukabele bilmişli tamamen bertaraf edecek veya vazih ve kuvvetli surette tarif etmek suretile zararsız hale koyacak yol ve vasıtalar bulunmazsa (zehirli gaz) protokolu ve hava harbi yasağı milletler cemiyetinin vaziyetini yeniden saracak paçavralar "chiffonde papier,, halini alacaktır. Bu itibarla Alman hükümetinin Cenevrede silâhları bırakma konferansında hava bombardumanlarının tamamile menedilmesi hakkındaki teklifleri çok dikkati caliptir.

Alman teklifinin metni şöyledir:

Le lancement du haut des airs de moyens de combat de toute sorte par les aéronefs ainsi que tout préparatif du dit lancement sont interdits de façon absolue ¹⁾.

Metnin bu tarzda yazılışından (yani mutlak « absolue » tabirinden) Alman hükümeti bütün istisnalardan vazgeçilmesini (mukabele bilmişilden başka müdafaadan da) istiyor. Fransız teklifi ise tamamile başkadır: ²⁾

Toute H. P. C. victime d'un bombardement aérien en violation du chapitre ci-dessous pourra utiliser immédiatement, sous la seule condition de la notifier a la SDN, l'ensemble de ses force aériennes, y compris celles prévues pour être mise à la disposition de la SDN, et se trouvera ipso facto dégagée vis-à-vis de l'agresseur de ses propres obligations,,

b) (hava muharebesini yasak etme) nin hemen hemen mutlak surette kıymetsizliğini ihtimamkâr tahaffuz hükümlerini ihtiva eden bu korkunç fıkra göstermektedir.

Hava hücumuna uğrayan her devlet aynı tarzde mukabele edecektir ve taarruz edene karşı bütün vecibeleri kendiliğinden kalkmaktadır.

Bundan başka mukabele bilmişil hukukundaki nisbetin derecesinin tayin edilmemiş olması dolayısıyla « de ses obligation » tabiri pek vuzuhsuz kalmaktadır ve " vecibeler ,, tabirinin yalnız hava harbının bertaraf edilmesine mi inhisar ettiği veya muhtemel silâhları azaltma mukavelelerine şumulü olup olmadığı anlaşılammaktadır.

¹⁾ Hava gemilerinde her çeşit harp silâhlarının atılması veya bu atmaya hazırlanış mutlak surett yasaktır.

²⁾ Mukaveleyi imza edenlerden birisi yukarda faslın ihlâli suretile bir hava bombardumanına uğrarsa milletler cemiyetini hemen haberdar etmek şartile, milletler cemiyeti emrine tahsis edilmesi muvzuu bahis kuvvetler de dahil olduğu halde tekmil hava kuvvetlerinden istifade eder ve mütearrıza karşı bütün taahhütlerinden kendiliğinden kurtulur.

Bu umumî hükümlerle "protection des populations civiles,, e ait olan şu aşağıdaki fıkra kıymetini kaybetmektedir.

En addition aux dispositions précédents le Gouvernement de la République propose l'adoption des règles qui suivent et qui peuvent être adoptées sans conditions,,.

A le lancement par aéronef de bombes spécifiquement incendiaires ou contenant des gaz toxiques ou des éléments microbiens, est interdit, sur quelque objectif que ce soit? 1)

Yukarıdaki zikredilen mukabele bilmisil hükmüne rağmen "sans conditions,, kelimesinden tekmil mukabele bilmisilden feragat edildiği manası çıkabilirdi.

VI nci fasla "hususî kanun = lese specialis,, denilbilmekle beraber "légitime défense = müdafaa-i meşrua ,, halinde bu "légitime défens,,li cümlelerin kuvvei cebriyesi yoktur. Bilhassa sözde taarruz edilen devletin (Uluslar Kurumu)nu haberdar etmeden hava hücumuna geçmesi hukukan meşru olduğundan yukarıdaki fıkra büsbütün kıymetini kaybetmektedir. Bu "hemen,, tabiri tamamiyle açık kapı bırakmaktadır; salahiyetdar olmayan orta rütbeli askerlerin vazifelerini tecavüz ederek verecekleri hava hücumu emri bir devletin diğerine karşı en korkunç hava mukabele bilmisiline geçmesine sebebiyet verebilir. Zira bugünkü devletler arası hukukuna göre Uluslar kurumu için bugün mukabele bilmisil çareleri mevzu bahis olamaz, yalnız mer'î olan ve yeniden tedvin edilecek olan "Uluslar kurumu Hukuku,,na göre Uluslar Kurumu tarafından vaki askerî hava tedbirlerinin caiz olup olmadığı tesbit edilebilir.

Çünkü uluslar kurumu her ne kadar devletler umumî hukukunda hukukî ehliyet sahibi ise de devletler umumî hukukunda suç ehliyetini haiz değildir; bu itibarla asla mukabele bilmisle de mevzu olamaz. Bugünkü devletler umumî hukuka göre suça ve netice olarak mukabele bilmisle ancak ve yalnız devletler ehildir. Bu itibarla mevzu bahis meselelerin çerçevesi mahduttur.

Bu itibarla yalnız muhtelif nevi hava tedbirlerine baş vuracak münferit devletlerin mukabele bilmisil hareketlerinin hukuk bakımından tetkiki bahsımızın mevzuudur.

Yalnız bu tetkiki yaparken; Çin - Japon muharebesinde olduğu

1) Yukarıdaki hükümlere ilâveten Cumhuriyet Hükümeti âtidedeki kaidelerin kayıtsız olarak kabulünü teglif eder.

Yakıcı veya boğucu gaz veya mikrop ihtiva eden bombaların her ne suretle olursa olsun atılması memnurdur.

gibi bir harpte ve harbe benzeyen münasebetlerdeki münferit fiiller değil harbin veya harbe benzeyen münasebetlerin kendisi tetkik edilmelidir. Zira artık her ne kadar meşru veya gayri meşru harp mefhumu (inyustum bellum yustum) muhtelif fikirlerde bulunan ve fakat gittikçe azalan ve ekseriyetle tabii hukuk mektebine mensup bulunan müelliflerce nazarı dikkate alınmayorsa da meşru ve meşru olmayan harp arasındaki fark; uluslar cemiyeti paktile bilhassa Kellog paktile yeni olarak gösterilmiştir ve bu mukavele mucibince bugün yalnız tedafii olan harpler meşru ve caizdir.

b) Uluslar cemiyetinin suç kaideleri noktasından bu pakt ehemmiyeti haizdir. Çünkü Kellog paktını imza etmiş devletlerden birisi aynı paktı imza etmiş bulunan devletlerden birisine karşı onun tarafından taarruza uğramadan harbe başlarsa ve hatta 1907 tarihli " husumet açmaya dair relative à l'ouverture des hostilités; üçüncü lahey mukavelesi mucibince şeklen harbi ilân etse veya herhangi bir şekilde harbe başlarsa bile bir suç işlemiş olur. bu suç mütamadî bir suçtur. Zira bir harhin tevliht ettiği bütün hukukî neticeler bu vakiadan doğacak olsa da bir harp gayri meşru başladığı için gayri meşru kalır.

Harp gayri meşru olunca; muvakkat ve kısa da olsa; mukabele bilmisil, gayri meşru harbe meşru bir devletler umumî hukuku aksülâmeli olduğundan meşru olmayan harbin devamı müddetince mukabele bilmisil de caizdir.

2) 1828 de Navarin, 1884 de Formuza, 1923 de meşhur Korfo ve bilhassa Mançori ve Şanghay vak'aları gösteriyor ki tamamiyle harbe müşabih fiiller de, taraflarda askerî vasıtalarla (harbin gayesi budur) düşmanın alt edilmesine müteveccih irade bulunmazsa, bu gibi fiiller harp telakki edilmez.

Harp olmayınca Kellog ve Uluslar Cemiyeti paktındaki bellum illicitum da mevcut değildir ve gayri meşru harbe karşı caiz olan mukabele bilmisil de ortadan kalkar. Mamafih bu; Mançoride Japonya ve Çin arasında olduğu gibi. gayri meşru surette temadi eden ve burada mevzuubahs askerî mahiyeti haiz mukabele bilmisil icap eden vaziyetlerin meydana gelmesine mani değildir. Ben uzak şarktaki ihtilâfı misal olarak almak istemiyorum. Ben öyle bir misal göstermek istiyorum ki bu hadiselerle dair filî ihtimaller hemen görünsün ve her iki devlette ne Kellog ne de Uluslar Cemiyeti paktını imzalamamış bulunmaları dolayısıyla gayet basit olsun!

A devleti B devletini bir ticaret muahedesinin ihlâlile itham ediyor. B devleti muahede metninin vuzuhsuz olduğundan muahede-

denin ihlâlini inkâr ediyor. Her iki devlet arasında harbe mani olacak taahhütler mevcut değildir. B yapılan ihtarla rağmen kendi noktai nazarında ısrar ettiğinden A'nın ordosu hududu aşılıyor. Muharebeler oluyor :

A hududu tecavüz ettiğini mukabele bilmisille (muahedenin B tarafından ihlâlinde dolayı) meşru gösteriyor; B müdafaa tetbirlerini mukabele bilmislin bir nevi olduğundan; meşru müdafaa ile izah ediyor.

Şüphe yok ki objektif olarak düşünülürse burada yalnız bir devlet haklıdır, B ticaret muahedesini ihlâl ettise A'nın ona karşı devletler umumî hukukunun bir hükmünü ihlâl etmeye (veya hükümlerinden bir grubu), meselâ arazisine tecavüz etmeye hakkı vardır. Gerçi B ye A tarafından müdahale edildiği görülüyorsa da A'nın haklı bir sebebi olduğundan A'nın mukabele bilmisil gayri meşru değildir. Buna mukabil B'nin meşru müdafa (lègitime defense) hakkı yoktu. Zira yalnız suça karşı işlenen haksız fiiler meşrudur ve mukabele bilmisille karşı mukabele bilmisil caiz değildir.

Ticaret muahedesini ihlâl edilmemişse A suçlu vaziyetinde idi ve A hududu aşmış bulunduğu müddetce de B meşru müdafaa vaziyetinde idi. Burada harp hali şart değildir fakat burada da suç temadi halindedir.

Mevcut muahedeler hilâfına olarak bu vaziyette B müdafaa vasıtası olarak hava silâhlarını kullansa bile devletler umumî hukukî noktasından muahaza edilemez; fakat karşı taraf başka bir mukabele bilmisil sebebi mevcut olmadığı halde hava silâhlarını kullanırsa muahaza edilir.

Hava silâhlarını mukabele bilmisil vasıtası olmaktan çıkarmak imkânına dair

1. Bu yolda en basit ve cezri çare şüphe yok ki mukabele bilmisilin tamamen men edilmesi olacaktır. Fakat bunu ciddi surette münakaşa etmek bile dünya ahvaline tamamen bîkânelikten başka bir şey değildir.

Harp esirleri hakkında Cenevrede aktedilen mukavelenin mukabele bilmisil yasağına dair meşhur ve nümune olabilecek hükmü her ne kadar şayanı kayıt bir terakkî ise de her devleti bütün ihtilâflı hadiselerde arısı ulusal bir makama inkiyat ettirecek ve onun hükümlerine itaat ettirecek sıkı ve arısı ulusal bir teşekkül (organizasyon) mevcut olmadıkça mukabele bilmisil tamamen ihmal edilemez.

2. Askerî mukabele bilmislin men belki daha fazla mümkün

olabilir. Bu hususta iki şey düşünmelidir. Bir kere uzak şarktaki modern harp teknikinin bütün vasıtalarıyla vukua gelen ve eski devletler umumî hukukunca ve siyasî basiret sahibi kimselerce harp denilecek vakaları düşünmelidir. Fakat devletler umumî hukukunun bugünkü hakim olan telâkkisine göre gerek nazariyatta gerek fiilîyatta bu havalide harp mevcut değildir. Devletler mütearrızın tarifinden çekinmekle veya "harp," kelimesini herhangi bir sebeple zikretmek istememekle beraber bu hareket gerek uluslar cemiyeti paktının 11 inci ve gerek Kellog misakının 2 inci maddelerinin ruhuna mugayirdir. Hava silâhı tamamen menedilmek isteniyorsa bir devlete karşı mukabelei bilmisil caiz olduğu hallerde bile hava silâhının kullanılması memnu olduğu yolunda hükümler konulmalıdır. Bu suretle gayri meşru muharebe, mütecaviz, meşru müdafaa hallerinin tarif ve tesbiti müşkilâtından da kaçınılmış olur. Bugünkü mürailiğe nihayet vermek ve Kellog ve uluslar cemiyeti paktını herkesin alayından kurtarmak için, bu iki misakı imzalayan devletlerin harbe benzeyen bilcümle askerî tedbirleri hukuken tamamen harp ile müsavi olarak kabul etmeleri lâzımdır ve bu suretle şu veya buna karşı mukabelei bilmisil dermiyan edilebilirdi.

III. Hava silâhının tamamen bertaraf edilmesinde muvaffak olunamazsa hiç olmazsa bunun mukabelei bilmisil silâhı olarak kullanılması yasak edilmelidir.

VI. Yukarıdaki izahatımdan sonra şu esas fikri münakaşa mevzuu olarak alıyorum.

I. Evvelâ hava silâhının - kabil olmayacak olan - tamamen menedildiğini kabul ediyorum.

a) Bu halde yapılacak bir mukavelede; devletler; ister harp halinde ister yukarıda anlatıldığı üzere "gizli," harp halinde, harbe benzeyen hallerde vazih bir surette, motörle veya başka suretle hareket eden, içinde adam bulunan veya bulunmayan hava uçuş aletlerinin harp aleti olarak kullanılmasının sureti mutlakada yasak olduğunu kabul etmelidirler. (Burada " harp vasıtası ," tabirine ehemmiyet verilmelidir. Bundan "harp gayesi," yani "düşmanı yenmek," anlaşılır. Bu suretle yapılacak geniş bir tarifte hava uçuş aletlerinin hem istikşaf için hem de silâh olarak kullanılmasının önüne geçilmiş olur.) Zira tayyare istikşaf vasıtası olarak kullanıldığı zaman cephe arkasında istikşaf için uçan tayyareye karşı tedabiri mania alınacağından ve bu mani tedbirler arasında da tayyareciyi düşürmek mevzuu bahis olacağından bunun önüne geçilmesi de lâzımdır.

b) Hava uçuş aletlerinin harp vasıtası olarak kullanılmasının sureti mutlakada menedildiği hallerde dahi bunların hiç bir şekilde ve asla mukabelei bilmisil aleti olarak kullanılmasının yasak olduğu zikredilmelidir. Bazan aşağı derecedeki uzuvların hukuküvel kaidesine muhalif olarak diğer tarafın yaptığı suç üzerine, sivil bir tayyareyi düşmanın arazisine sevk ederek düşman şehrine gaz bombaları attırmaları mümkündür. Bu halde filin hususî bir muameleye tabi tuturmu hatıra gelir. Bu hal tahtelbahir muharebesine dair 6/şubat/1922 tarihli Vaşington itilâfnamesinin 3 üncü maddesi ile benzeyişi hatırlatır.

“Herhangi bir makama hizmet eden bir kimse, salâhiyetini te-cavüz edecek olursa, mafevk bir makamın emri altında bulunsun bulunmasın harp kanununu ihlâl ettiğinden dolayı muhakeme edilir ve korsanlık yapmış gibi cezalandırılır. Bunun için de kendinin ta-bi olduğu dairei kazaiyenin askerî veya umumî mahkemelere sev-kedilir.” Bu hükümdeki esas fikrin devletler umumî hukukundaki suç telâkkisi ile sıkı bir bağı vardır. (Bu rabıtaya şimdiye kadar dikkat edilmemiş ve meşgul olunmamıştır).

Suçta daır umumî kaidelere göre devlet aşağı ve yüksek dere-cedeki uzuvlarının işlediği suçlardan dolayı; kendi suçu olmasa da mesuldür. Tahtelbahir harbine ait mukaveleye mugayir hareket eden uzvun korsan gibi muameleye tabi tutulması devletler umumî hukukunda herhangi bir şekilde bir ceza mevcut olduğundan değildir. Böyle bir ceza hukuku 1926 senesinde Viyanada toplanan Lav association tarafından talep edilmişti. Böyle korsan muamelesi edilişi daha ziyade suçlu vaziyetine düşmemek için bir devletin elden çıkmış vilâyetini harbebeden vaziyette telâkki etmesine kıyas edilebilir. Zira ondan sonra devlet mesul olmaz. Yine bu üçüncü madde ile devletin yukarıdaki maddeye muhalif hareket eden uzvu “yarı korsan,” yapılmakla kendi uzvundan tefrik edilmekte ve bu suretle mesuliyetten kürtulmaktadır.

Devlet bu mesuliyetinden tek taraflı olarak yani kendi kendine kurtulamazdı. Ancak mütekabilen mukavelenameyi imza eden devletler haddizatında mesul olması icap eden devleti mesul tutmayı istemeyorlar ve suçu işleyen kendiliğinden devletin tabiye-tinden çıkarıyor (bu tabiyetten çıkarma, korsan kelimesinde mün-demiçdir) suçlu uzuv bu suretle mukaveleyi imza eden her devlet tarafından teçziye için feda ediliyor. Mukabelei bilmisil memnuiye-tinin sıkı bir surette, tatbik edilmesinin ehemmiyeti dolayısıyla hava muharebesini mukabelei bilmisil şeklinde de yasak eden bir hük-

mün kabul edilmesini düşünmek lâzımdır. Bu şekilde bir hüküm kabul edildiği takdirde yukarda söylenildiği tazda hareket edenler, faraza sivil tayyarecilerde, filin umumî tehlike olarak tanınmış olması dolayısıyla hava korsanı muamelesine düçar olacaklardı.

c) b kısmında işaret edilen izahat bir tarafa konulursa umumî devletler hukukî noktasından suça ait genel kaideler baki kalacaktır. Bu itibarla mukabelei bilmisilin tamamile memnu olduğu zikredilmelidir.

D) bir devletin diğer devleti hava muharebesi paktına mugayir hareket ettiği yolundaki ittihamı karşısında vaziyet ne olacaktır? Bununla çok mühim bir meseleye temas etmiş oluyorum zira böyle bir taarruza uğrayan veya uğradığı farzolunan bir memlekette pakte muhalif, mefruz veya hakikî bir hareketin ruhî tesiri istisakar edilmemelidir. Bilhassa harp eden bir memlekette baş kumandanlıkca mukabelei bilmisil isteyen efkârı umumiyeniu tesirinden kurtulmak çok güçtür. Bu gibi hallerde " beynelmilel adalet divanı reisine suçlu ile taarruza uğrayan devletlerle temasta bulunarak harp edenlere mensup bulunmayan çok şayanı itimat ve devletler umumî hukukunda mütehassıs beş şahsiyeti (1907 - 1897 senesindeki arşulusal ihtilâfları halletmeğe dair olan mukaveledeki şartlar dairesinde) hadiseyi tesbit etmek üzere davet etmek salâhiyeti verilmeliydi. Bunun hukukî neticeleri kendiliğinden meydana çıkardı.

Hukukî neticenin suçu işleyen tarafından kabul edilmediği hallerde Lahey Adalet Divanı, belki de seri muhakeme usulile, Ulnslar cemiyeti nizamnamesinin 13 üncü ve 36 ıncı maddesinin ikinci fıkraları mucibince kendiliğinden devletler umumî hukuku noktasından hukukî neticeyi tayin ederdi. Bu gibi halde suçun neticelerinin sıkı bir surette mazbut kaideleri olmaması dolayısıyla dünya adalet divanına tarafların talebi olmadan hakem salâhiyetinin verilmesi excés de pouvoir ile ithamı noktasından düşünülebilir.

e) Menfaatı âmme noktasından mümkünse bütün devletlerin böyle bir paktı imza etmeleri temenniye şayandır. Bu itibarla böyle bir pakt herkese açık olmalıdır.

f) Bu halde hava harbi yasağını ve mukabelebilmislini hayal şekline sokacak veya kaçamaklı bir yol bırakacak ihtirazi kayıtların meneden bir hüküm de ilâve edilmelidir. Bu şekildeki kayıtlar paktı sakatlaştırır veya büsbütün yok eder.

II. Hava harbi yasağı tamamen elde edilmemiş olsa bile (b-f) faslında yazılan şeyler mer'î kalır.

Aşağıdaki yazı (senelerdenberi benim müdafaa ettiğim) Institut de droit interuotional in 1934 senesi birinci teşrininde (silâhla mukabelei bilmisil - reperéaillis armeés nin tarifine ve yasak edilmesine dair kararlarıdır.

Buradaki fikirler (Politis) in riyaseti altındaki 1933 de Lüksenburgta toplanan dördüncü komisyonun raporuna dayanmaktadır.

Dr. KARL STRUPP

*İstanbul Üniversitesi Devletler Hukuku
Ord. Profesörü*

*(Türkçeye ceviren : Dr. CEMİL SÂİD
İstanbul Asliye Mahkemesi azasından)*